

Самойлюкевич І. В. Підготовка до безперервного професійного розвитку майбутніх учителів іноземної мови початкової школи в умовах інформаційного суспільства // Система підготовки майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи : монографія / за заг. ред. В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Завязун. Колектив авторів: І. В. Самойлюкевич, Н. А. Басюк, О. О. Гордієнко та ін. – Житомир: Вид-во О. О. Євенок, 2019. – С. 92 – 107. (Рекомендовано до друку Вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка від 22 лютого 2019 року, протокол № 2)

Самойлюкевич Інна Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови з методиками викладання в дошкільній та початковій освіті, навчально-науковий інститут педагогіки, Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПІДГОТОВКА ДО БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Формування глобального інформаційного суспільства є знаковою подією початку нового тисячоліття. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) органічно доповнюють і змінюють всі види людської діяльності, у тому числі освіти. Перетворення освіти в умовах розвитку ІС на продуктивну силу призвело до зростання рівня суспільних очікувань щодо результатів роботи вчителя. Про розширення функцій та зміну ролей учителя у XXI ст. йдеться й у суспільному документі Міжнародної організації праці та ЮНЕСКО «Навчання упродовж життя в XXI столітті: зміна ролей педагогічного персоналу», де наголошується на здатності вчителів позитивно впливати на досягнення кожною дитиною високого рівня нагальних результатів, розширенні лідерських і керівних функцій педагогів; впровадженні інновацій і збільшенні можливостей учителів для оволодіння сучасними інформаційними технологіями [11; с. 39].

Рух України до інформаційного суспільства докорінно впливає на вибір шляхів модернізації освітнього простору. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» визначає пріоритетність науково-технічного та інноваційного розвитку держави, підготовки вчителів до діяльності в умовах інформатизації освіти, підвищення мотивації до використання комп'ютерних мультимедійних технологій у викладанні шкільних предметів, втілення принципу неперервної педагогічної освіти [4; с. 102]. Наразі інформатизація є дієвим фактором розвитку освіти, що висвітлено в Указі Президента України «Про стратегію сталого розвитку «Україна 2020» (12.01.2015 р. №5/2015). Стратегія передбачає, зокрема, здійснення комп'ютеризації навчального процесу, забезпечення телекомунікаційними засобами доступу до мережі Інтернет, базовими та спеціалізованими програмними продуктами тощо [8].

Поширення ІКТ в початковій школі змінює звичні методи представлення інформації, її опрацювання, усвідомлення під час навчального процесу, що гармоніює з гаслом Нової української школи - створення сучасного освітнього середовища і привнесення в школу сучасних технологій. Інформатизація початкової школи, зазначена у новому Державному стандарті початкової освіти, дала поштовх дослідженню багатьох нових аспектів підготовки майбутнього вчителя початкової школи, пошуку шляхів ефективного використання ІКТ у його професійно-педагогічній діяльності.

Оскільки вчитель початкової школи, за умов інформатизації початкової ланки, виступає в якості гаранта становлення відповідно високих стартових позицій сучасного підростаючого покоління і, відтак, каталізатора успішного розвитку інформаційного суспільства, то від нього вимагається новий професійний рівень, що дасть змогу навчитися викладати по новому; зробить його здатним до опанування професії в ході неперервного підвищення власного рівня знань і ефективної роботи з іншими педагогами як у школі, так і за її межами, забезпечить готовність до самостійних змін, швидких і ефективних реакцій на соціальні зміни, а також реформ у галузі освіти.

Зміна умов та вимог до діяльності вчителя в контексті трансформації економічних, демографічних, соціальних та культурно-освітніх її детермінант є, безумовно, важливою причиною реформування професійно-педагогічної підготовки вчителя іноземної мови початкової школи, адже на цьому фоні стає очевидним, що для успішного подальшого застосування інформаційно- комунікаційних технологій на користь суспільству і особистості необхідним чинником розвитку стає оновлена іншомовна освіта, яка охоплює дві сторони - тих, хто навчає, і тих, хто навчається. Саме вивчення і викладання іноземних мов дає можливість людям різних країн та національностей приєднатися до світових культурних цінностей, спричиняє зміну культурних стереотипів та зміщення наголосу в культурній ідентифікації особистості, забезпечує доступ до іншомовної інформації та, як наслідок, стрімке зростання комунікації.

У зв'язку з тим, що наскрізне застосування ІКТ в освітньому процесі визнано ключовим інструментом забезпечення успіху Нової української школи запровадження ІКТ, зокрема, в межах іншомовної галузі у новому Стандарті початкової школи передбачено організацією соціальної он-лайн-взаємодії школярів, а саме, формування умінь встановлювати елементарні контакти у соціальних мережах, публікувати он-лайніві вітання, використовуючи елементарні шаблонні фрази; писати он-лайніві повідомлення про улюблені заняття та вподобання; створювати прості пости, використовуючи форми медіа текстів; заповнювати прості форми он-лайн, надаючи основну інформацію про себе (наприклад, ім'я, електронну адресу або номер телефону); обирати продукт (наприклад, меню), який супроводжується малюнком/фото, під час онлайнівого замовлення [1; с. 68].

Доступ учнів і вчителів до знання й інформації мовами світу зумовлює той факт, що новітні технології кидають виклик традиційним процесам, методам і підходам до навчання і викладання мов, тому сучасні та майбутні вчителі іноземних мов початкової школи мають бути підготовлені до використання у процесі навчання нових ІКТ.

Сучасне інформаційне суспільство спричиняє й особливий характер безперервного професійного розвитку вчителів іноземних мов початкової школи. Як зазначено у статті 59 нового Закону України «Про освіту», професійний розвиток педагогічних працівників передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання [3]. Однією з актуальних проблем мовної педагогічної освіти вважається проблема пошуку ефективних методів і форм оволодіння інноваційно-творчою діяльністю, яка передбачає альтернативність і багатоваріантність рішень у нових інформаційних умовах. Крок за кроком вчитель іноземних мов початкової школи передає репродуктивні функції діяльності комп'ютерним системам обробки інформації та замість цього розширює коло власної креативної діяльності в інформаційному середовищі.

Разом з тим, слід констатувати існування проблем, пов'язаних з необхідністю оновлення змісту та підходів до професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов початкової школи у вищих навчальних закладах країни, впровадження типової програми з методики викладання іноземних мов як основної складової професійної підготовки вчителя, розроблення нових стандартів вищої освіти за освітньо-кваліфікаційними рівнями на основі компетентнісного підходу тощо. У цьому контексті важливо відзначити нагальну потребу розробки механізмів

забезпечення безперервного професійного, особистісного і творчого саморозвитку майбутніх і працюючих педагогів, освітньо-професійних програм і траєкторій професійного самовдосконалення відповідно до їхніх здібностей, можливостей та намагань.

Метою нашого дослідження є вивчення теоретичних засад і практичного досвіду організації підготовки майбутніх учителів іноземних мов початкової школи до безперервного професійного розвитку (БПР) в умовах інформаційного суспільства в Україні.

В основу дослідження БПР майбутніх учителів іноземної мови початкової школи покладено сукупність теоретичних ідей і практичного досвіду професійного розвитку вчителів, що може дати адекватне уявлення про цілі та форми підготовки студентів до професійних реалій.

Для конструктивного вирішення проблеми підготовки майбутніх учителів іноземних мов початкової школи до БПР в сучасній теорії наукового знання вже склалися необхідні передумови й накопичені певні джерела щодо осмислення сутності поняття «безперервний професійний розвиток» (L. Prodromou, Д. Спарк, Л. Резник, А.А. Сбруєва, К. Чарнецкі, Р.М. Цокур, G. Pickering, M. Pennington та ін.). Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що дослідженню проблеми професійного розвитку надається певна увага, зокрема, таким її аспектам, як вивчення сучасних тенденцій реформування національних та регіональних систем професійного розвитку вчителів розвинених англослов'янських країн (А.А. Сбруєва), визначення підходів до розуміння психологічних основ професійного розвитку (К. Чарнецкі), конкретизація компонентно-функціональної структури і специфіки потенціалу професійного саморозвитку (І.А. Зязюн, Л.П. Пуховська, К.М. Цокур), питання змістових пріоритетів неперервної професійної освіти (Н.Г. Ничкало, С.У. Гончаренко, Г.О. Балл, О.М. Пехота та ін.).

БПР розглядається сучасними дослідниками як постійний процес руху від нижчого професійного рівня до вищого, який реалізується через будь-який вид діяльності, спрямований на вдосконалення розвитку знань, умінь, компетентності та інших характеристик особистості вчителя. Така діяльність включає як індивідуальне навчання та професійну рефлексію (неформальне навчання), так і навчання на курсах, в лабораторіях, закладах педагогічної освіти тощо (формальне навчання) [7; с. 271].

Для тематики нашого дослідження важливе значення мають також концептуальні підходи до неперервної освіти дорослих, що були обґрунтовані й проголошені ЮНЕСКО на засадах гуманістичних ідей і загальнолюдських цінностей. Їх суть полягає у тому, що вчителю потрібно створювати умови для повноцінного розвитку і професійної діяльності на різних етапах його професійного становлення і розвитку, починаючи від вибору напряму професійної діяльності і до пост професійного етапу життя [2; с. 17-18].

Науковий інтерес становлять узагальнені припущення зарубіжних учених Дж. Мезірова, М. Ноулса, Дж. Хеншке, Е. Торндайка, П. Фрейре та інших, в яких зазначається, що неперервна педагогічна освіта, що включає пізнавальну діяльність учителя, участь учителів у різноманітних програмах підвищення кваліфікації та наявність системи освітніх установ для професійного розвитку вчителів, є самостійною складовою системи педагогічної освіти, головним завданням якої є сприяння всебічному розвитку вчителя у період його самостійного професійного життя.

Розглядаючи БПР як діалектичний процес, можна визначити впливові фактори, у постійному пошуку рівноваги між якими знаходиться вчитель. Це полярні тенденції політичних процесів, в контексті яких існує освіта, протиріччя між процесом навчання і його продуктом, між структурною зумовленістю викладання і творчістю вчителя, індивідуалізацією і стандартизацією у підходах до навчання, різниця між ідеалом і реальністю, очікуванням і втіленням, дистанція між вчителем і учнем, контраст між особистісним світом різних учителів та ін. Існування своєрідної «напруги» в освіті відзначають вчителі та науковці різних країн. На думку Марти Пеннінгтон, педагоги реагують на ситуацію по-різному. У кращому випадку результатом такої діалектики є інноваційні та множинні рішення проблеми освітнього балансу, у гіршому - вчителі чинять опір такому стану речей, вдаючись до крайностей або безсистемно змінюючи крайні позиції [12; с. 61]. Інші європейські вчителі, описуючи контрастні фактори у своїй роботі, зазначають також дилеми між професійною автономією і кооперацією, загальним рівнем академічних досягнень учнів і диференційованим навчанням, знанням предмету і розвитком особистості [12; с. 191-192].

Л. Бакстер і В. Монтгомері вважають, що така боротьба протилежностей у педагогічній професії має креативний характер, оскільки спричиняє еволюційні зміни в роботі вчителя, викликає професійну рефлексію з метою подолання дисонансу в педагогічному контексті [10; с.

46]. Проте ставлення вчителя до змін може бути як позитивним, так й негативним. Це, насамперед, залежить від ступеню попередньої готовності до перетворень, яка формується через досвід безперервного професійного розвитку. Як свідчать результати нашого опитування 198 вчителів з України, Росії, Англії, Уругваю, Франції, Японії, Кореї та інших країн, проведеного у 2004-2005 роках (в тому числі під час науково-практичної конференції з питань професійного розвитку “Amazing Young Minds-2005 Teacher-Development Conference”, Кембридж, Англія, у липні 2005 року), закономірною є така кореляція: вчителі із значним досвідом БПР ставляться до змін позитивно і готові конструктивно вирішувати проблеми, що виникають, в той час як вчителі, які недооцінюють роль БПР у своєму професійному житті, відчувають розгубленість, додатковий стрес та відсутність бажання працювати по-новому [5; с. 59]. Зокрема, йдеться про наявність і розвиток таких професійно значущих якостей особистості, як самостійність та ініціативність у рішенні професійних задач, спостережливість і винахідливість, здатність до професійної рефлексії та самоаналізу, використання яких у процесі підготовки майбутнього вчителя вважається гарантом розвитку професійного мислення.

Проте проблема підготовки майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи, здатного до БПР в умовах інформаційного суспільства, ще недостатньо досліджена як у теоретичному, так і в практичному аспектах, що суттєво позначається на професійній діяльності вчителів і викладачів у системі неперервної професійної освіти. Вона потребує створення цілісної, самокерованої системи, яка б передбачала не лише переведення студента на новий рівень професійної діяльності, а й значний розвиток його здібностей, щоб він міг здійснювати якісно нові види діяльності, застосовувати засвоєні знання і набуті вміння у нових умовах. Теоретичним підґрунтям побудови системи підготовки майбутніх учителів іноземних мов початкової школи до БПР можуть стати такі аспекти сучасної освітньої теорії, як: 1) когнітивний конструктивізм і теорія позитивного розвитку здібностей, згідно з якими навчання майбутніх учителів має бути не отриманням знань від експертів під час навчальних занять, а їх конструювання у процесі співробітництва з викладачами і студентами (Б. Яевпїск); 2) теорії розвитку організації та їх положення про те, що ефективне вирішення проблем реформування освітніх систем можливе лише за умови перетворення навчальних закладів у професійні громади, що взаємонавчаються (М. БиНап); 3) концепція готовності школи до змін, які розглядають саме БПР усіх членів освітньої громади (як індивідуальний, так і колективний) як кардинальну передумову формування всіх елементів готовності навчального закладу до постійних реформаційних перетворень [7: 272-274].

Сучасні концепції професійного зростання та багаторічний професійний досвід, накопичений викладачами кафедри англійської мови з методиками викладання в дошкільній та початковій освіті Житомирського державного університету імені Івана Франка уможливають виділення у системі підготовки майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи до БПР трьох компонентів: підготовка до індивідуального професійного розвитку,

підготовка до професійного взаєморозвитку; підготовка до колективного професійного розвитку.

Ефективність кожного компоненту підготовки майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи до БПР під час навчання у сучасному закладі вищої освіти суттєво залежить від організаційних форм навчальної роботи - як аудиторної, так і позааудиторної, зорієнтованої на допомогу студентам у пошуку власного професійного „я”, в оволодінні вміннями мегакогнітивного спостереження і самокерування власним професійним розвитком через різноманітні види пошукової, аналітичної, розвивальної, творчої діяльності, у тому числі з використанням ІКТ (див. таблицю 1).

**Форми підготовки майбутніх учителів іноземних мов початкової мови
до безперервного професійного розвитку**

Види роботи Компоненти підготовки до БПР	Аудиторні	Позааудиторні	Педагогічна практика
Підготовка до індивідуального професійного розвитку	<ul style="list-style-type: none"> - публічний виступ на семінарі/вебінарі; - виконання проблемного завдання; - мультимедійна презентація результатів самостійного дослідження; - виконання завдання на професійну рефлексію. 	<ul style="list-style-type: none"> - виконання і захист дослідницьких проєктів; - написання наукової роботи; - підготовка статей; - пошукова робота в Інтернеті; - робота з професійною літературою в центрі самопідготовки майбутнього вчителя. 	<ul style="list-style-type: none"> - укладання електронного професійного портфеля студента-практиканта; - участь в методичній олімпіаді; - співпраця з ментором; - професійне спостереження; - діагностування педагогічної ситуації.
Підготовка до професійного взаєморозвитку	<ul style="list-style-type: none"> - рецензування електронного професійного портфеля студента-практиканта; - завдання-обмін професійною 	<ul style="list-style-type: none"> - участь у роботі методичного театру; - участь у роботі проблемної групи за інтересами; - участь у роботі науково-практичної лабораторії. 	<ul style="list-style-type: none"> - взаємовідвідування уроків; - ведення діалогічного професійного журналу; - участь у професійних

	інформацією; - завдання-обмін професійними поглядами.		форумах у режимі online.
Підготовка до колективного професійного розвитку	<ul style="list-style-type: none"> - участь у лекції-дискусії; - мозковий штурм; - участь у підготовці та презентації постерного проєкту; - ділова гра. 	<ul style="list-style-type: none"> - участь у конференції; - участь у методичній майстерні. 	<ul style="list-style-type: none"> - участь у роботі студійної дослідницької групи; - участь у роботі конференції з педпрактики.

Ефективними формами організації аудиторної підготовки студентів до БПР мають стати лекції-дискусії, проектна робота, методичні майстерні, методичні конкурси та олімпіади, семінарсько-практичні заняття-ділові ігри, виставки, на яких переважатимуть активна самостійна робота (індивідуальна і командна), пошуковий і дослідницький підходи до засвоєння знань і формування професійних умінь і компетенцій.

Педагогічна практика також має невичерпний потенціал інновацій, які сприятимуть професійному становленню та розвитку дослідницьких якостей майбутніх учителів. У процесі взаємовідвідування уроків, забезпеченого спеціально розробленими формами для професійного спостереження, студенти самі визначають аспект спостереження, обговорюють результати спостереження і вчать один від одного. Студійні дослідницькі групи можуть бути сформовані зі студентів та вчителів школи з метою огляду професійної літератури або аналізу зразків студентської роботи під час педагогічної практики.

Студенти можуть робити записи у діалогічних професійних журналах для само- і взаємоаналізу, обміну експертними оцінками і роздумами на професійні теми. Участь у дослідницьких проектах, пов'язаних з необхідністю вирішення практичної проблеми в школі, передбачає розвиток у майбутніх учителів іноземних мов початкової школи таких важливих професійних умінь, як діагностування педагогічної ситуації, професійна рефлексія, планування і виконання педагогічних дій з метою подолання труднощів.

В умовах загальноосвітньої тенденції скорочення аудиторних навчальних годин і збільшення долі самостійної роботи у підготовці майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи зростає значення різноманітних позааудиторних форм підготовки до БПР: проблемних груп за інтересами (БЮв), науково-практичних лабораторій, центрів самопідготовки майбутнього вчителя, на базі яких встановлюються партнерські стосунки між вищими навчальними закладами і школами, створюється мережа професійного само- і взаєморозвитку, формується багатопрофільна професійно-рольова поведінка майбутнього вчителя. Інноваційною формою організації позааудиторної роботи з метою підготовки майбутнього вчителя до БПР є методичний театр, метою діяльності якого є пошук, апробація, адаптація, розвиток і розповсюдження нових технологій навчання фахових дисциплін у двох напрямках: 1) від студента до студента; 2) від студента до вчителя.

Окреме місце серед форм підготовки майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи до БПР займає методична олімпіада. Олімпіади та професійні конкурси розглядаються на сучасному етапі одним з потужних мотиваційних факторів, які стимулюють БПР, оскільки участь, а тим більше перемога в них відкриває нові можливості для професійного зростання майбутнього вчителя (стажування, у тому числі й за кордоном, обмін професійним досвідом, підвищення позитивної самооцінки тощо).

Оцінювання рівня готовності майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи до БПР повинно відбуватися процесуально, тобто при виконанні реальних чи максимально моделюючих їх професійних завдань і стимулювати поглиблене вивчення, систематизацію, структурування навчального матеріалу, перенесення знань у нові ситуації, розвиток творчих елементів у їх навчанні. Важливо відмітити, що процесуальне оцінювання включає оцінку розвитку студента щодо його власного потенціалу, а не порівняно з іншими студентами. До форм професійно орієнтованої діяльності майбутніх учителів іноземних мов початкової школи, які сприяють процесуальному оцінюванню, дослідники відносять публічні виступи (захист проектів, проведення семінарів і методичних майстерень з професійного розвитку), електронний професійний портфель як збір даних про професійні досягнення за весь період навчання у вигляді конкретних робіт [я і лена]. Крім того, для дії у певних ситуаціях учитель завжди застосовує прийоми педагогічного інтегрування, тому важливо ще у період навчання у вищому педагогічному закладі освіти дати можливість студенту розвинути вміння бачити педагогічну ситуацію у різних ракурсах, аналізувати чинники, що спричиняють її, визначати загальне у специфічному і, крок за кроком, оволодіти технологіями конструктивізму. Саме на процесуальне оцінювання рівня оволодіння інтегрованим підходом орієнтовані такі види професійної діяльності, як ділові ігри, постерні проекти (групова проектна робота з метою створення плаката (poster), на якому за допомогою вербальної чи невербальної інформації буде представлена точка зору групи з певної професійної проблеми), мозковий штурм, укладання і рецензування електронних професійних портфелів та ін.

Аналіз досвіду Великої Британії з проблеми безперервного професійного розвитку вчителів іноземних мов стали цінним джерелом для осмислення й запозичення позитивних ідей в рамках спільного проекту МОН України та Британської Ради в Україні «Шкільний вчитель нового покоління», започаткованого у 2013 році. Проект, в якому бере участь кафедра англійської мови з методиками викладання в дошкільній та початковій освіті навчально-наукового інституту педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка, передбачає вивчення сучасного стану підготовки майбутніх учителів іноземних мов в Україні та визначення його відповідності викликам часу, ознайомлення з відповідним досвідом університетів інших країн, а також розробку необхідних документів і матеріалів з метою вдосконалення методичної підготовки вчителів іноземних мов, у тому числі початкової школи [9; с. 5].

Допроєктне базове дослідження свідчить про необхідність оновлення та зміцнення методичної складової підготовки майбутніх учителів іноземних мов початкової школи відповідно до вимог сьогодення. Зокрема, бракує тематичних модулів стосовно інноваційних технологій викладання і вивчення іноземних мов, інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у практику викладання іноземних мов, інтегрованого навчання мови та культури, навчальних стратегій вивчення мов, планування БПР. Приведення змісту методичної підготовки майбутніх учителів іноземних мов початкової школи у відповідність до викликів часу створить принципово нові можливості для самореалізації та вміння керувати процесом індивідуального зростання вчителя.

Тематичний модуль «Планування безперервного професійного розвитку» як інноваційний компонент змісту методичної підготовки майбутніх учителів іноземних мов початкової школи розроблено в межах нової типової програми з навчальної дисципліни «Методика навчання іноземних мов у початковій школі». Модуль розраховано на 30 годин (18 аудиторних годин і 12 годин для самостійного опрацювання) та пропонується студентам IV курсу у 8-му семестрі, тобто після проходження ними активної педагогічної практики, з метою формування позитивного, діяльнісно-орієнтованого ставлення майбутніх учителів іноземних мов початкової школи до власного професійного розвитку. Досягнення цієї мети сприятиме: 1) усвідомленню студентами їхніх очікувань від професії вчителя, потреби у БПР, контактних та віртуальних можливостей і засобів для його здійснення через інститути післядипломної педагогічної освіти та самостійно, принципів і стратегій педагогічної рефлексії та переваг організації взаєморозвитку серед колег; 2) формуванню вмінь визначати власні потреби у професійному розвитку різноманітними стратегіями та інструментами професійного розвитку.

Зміст тематичного модуля охоплює низку питань, пов'язаних з особливостями професійної діяльності вчителів іноземних мов початкової на сучасному етапі. Тут мають місце розмежування понять післядипломної освіти та БПР; ознайомлення з Рамкою безперервного професійного розвитку вчителів іноземних мов, розробленої експертами Британської Ради, визначеними в ній рівнями професійної кваліфікації та вивчення можливостей та інструментів для професійного розвитку різних рівнів.

На автономному рівні професійного розвитку увагу доцільно зосередити на таких видах самостійної роботи, як читання професійної літератури, у тому числі у режимі он-лайн, регулярне відвідування професійно-орієнтованих вебсайтів, підготовка тез та виступу на конференції, дослідження власної практики, ведення рефлексивного журналу, користування Європейським портфелем для майбутніх учителів іноземних мов, розробка навчальних матеріалів, а також електронного професійного портфеля, в якому ідентифікуються професійні потреби, розробляється план дій, описуються заходи щодо професійного розвитку, проводиться самоаналіз на основі наявних мультимедійних артефактів, як от: тексти, фото, відео/аудіо матеріали. На внутрішньо-шкільному рівні професійного розвитку слід привернути увагу студентів до ролі та переваг взаємовідвідувань, обміну досвідом, участі та/або проведенні методичних майстерень тощо. На зовнішньому (поза межами школи) рівні професійного розвитку студенти вивчають ефективні стратегії участі та/або виступу на конференції, вимоги до написання та подання статті до професійного журналу, можливості участі у публічних обговореннях підручників та публікацію відгуків на відповідних веб-сайтах, методичних семінарах, вебінарах, он-лайн курсах, професійних форумах, асоціаціях учителів та віртуальних навчальних співтовариствах. Узагальнення навчального матеріалу передбачає встановлення шляхів взаємодії між індивідуальним, інституціональним та взаєморозвитком у школі як

навчальному співтоваристві. За умови викладання методики викладання іноземних мов англійською мовою, що співпадає з рекомендаціями допроектного дослідження, укладено англійськомовний варіант орієнтовної змістової мапи запропонованого модуля, в якій представлено тематику практичних занять (див. таблицю 2).

Таблиця 2.

Змістова мапа тематичного модуля
«Планування безперервного професійного розвитку»

<i>Sessions</i>	<i>Themes</i>
1	Notions of development and training, distinction between INSETT and CPD
2	Options and tools for autonomous CPD: What can I do to autonomously to foster my own professional development?
3	Making the best of the European Portfolio for Student Teachers of Languages (EPOSTL): How can EPOSTL help me to assess my CPD needs as a novice teacher?
4	Options and tools for school-based (internal) CPD: How can I learn from more experienced colleagues in my first years of teaching? How can I learn from my students?
5	Options and tools for external CPD
6	Strategies for keeping up to date with English and the latest methodologies: How can I keep up my English and avoid falling into repetitive routines?
7	The relationship between individual, peer and institutional development. Schools and departments as learning communities.
8	The CPD Framework for English Language Teachers and the role of qualifications.
9	Making an individual professional development plan using a variety of options and tools.

Проілюструємо методику опрацювання навчального матеріалу модуля прикладами завдань для практичного заняття №1. Темою заняття визначено розмежування понять післядипломної освіти та БПР з метою усвідомлення потреби у БПР. План заняття розрахований на 80 хвилин і складається з шести завдань.

1. Завдання “Think - Pair - Share”, спрямоване на дослідження попереднього професійно спрямованого досвіду студентів, набутого під час педагогічної практики.

Час виконання: 10 хвилин.

Алгоритм виконання:

Tell the students to close their eyes and take a retrospective view of themselves as student teachers, using guiding questions: How confident did you feel during your teaching practice? What were some of your strengths and weaknesses as a student teacher? What do you need to do to develop your teaching skills?

Have them pair up with a group mate and share the results of their visualization.

Ask volunteers to relay their partner’s stories to the group.

Хід виконання: Студентам пропонується заплющити очі та згадати себе під час педагогічної практики, використовуючи перелік питань: наскільки впевнено вони почувалися; якими були їхні сильні та слабкі сторони як практикантів; що вони потребують робити для вдосконалення власних педагогічних умінь. Далі вони утворюють пари та обговорюють

результати візуалізації. На завершення, запрошуються бажаючі розповісти класу про досвід своїх партнерів по взаємодії.

Спосіб контролю: фронтальний з боку викладача та взаємоконтроль з боку партнерів по взаємодії.

2. Завдання “Exploring the Nature of Teaching”, спрямоване на створення спільного досвіду дослідження сутності професії вчителя іноземної мови початкової школи.

Час виконання: 10 хвилин.

Алгоритм виконання:

Ask the students to work in two groups, exploring the nature of teaching as a profession with the help of two pictures. Half of each group will discuss an insider’s view (Picture 1), the other four - an outsider’s view (Picture 2).

Tell them to summarise their ideas together (or as role-play in which the teacher in the pictures answers the outsider’s questions) using these discussion points: degree of autonomy; motivation; opportunities for learning.

Хід виконання: Студенти працюють у груповому режимі, досліджуючи сутність професії вчителя іноземної мови початкової школи за допомогою двох малюнків, які ілюструють різні погляди (зовні та зсередини). Половина студентів кожної групи обговорюють погляди на професію вчителя іноземної мови початкової школи за малюнком 1, а інша половина - за малюнком 2, з наступним обміном думками та обговоренням сутності професії вчителя іноземних мов з огляду на ступінь її автономності, мотивації та можливостей для навчання протягом життя.

Спосіб контролю: груповий контроль з боку студентів.

3. Завдання “Notions of Development and Training”, спрямоване на розвиток умінь аналізу й синтезу у процесі визначення понять.

Час виконання: 15 хвилин.

Алгоритм виконання:

Ask the students to work together to assemble the definition of the notion of development. Each student is given a card with a part of the definition.

Have them read their parts of the definition and find their places in the definition line.

Tell them to compare their variant with the original definition.

Ask them to comment on the key parts of the definition (in contrast to training).

Зразки дефініцій:

***Development** is a lifelong autonomous process of learning and growth by which we adapt to changes in and around us, and enhance our awareness, knowledge and skills. **Training** is the skills for a particular job or activity.*

Хід виконання: Студенти працюють разом з метою укладання дефініції поняття «розвиток». Кожен з них попередньо отримав картку, що містить певну частину дефініції, яку має прочитати і знайти своє місце серед інших студентів, які вишуковуються у послідовності, що відповідає, на їхню думку, логіці визначення цього поняття. Наступним кроком стає порівняння варіанту дефініції студентів із зразком. Виконання завдання завершується студентськими коментарями щодо ключових частин визначення поняття «розвиток» порівняно з поняттям «підготовка».

Спосіб контролю: самоконтроль за зразком.

4. Завдання “INSETT versus CPD”, спрямоване на ознайомлення студентів з поняттями післядипломної освіти вчителів та БПР.

Час виконання: 15 хвилин.

Алгоритм виконання:

Ask the students to work in pairs and read the characteristics of CPD and INSETT, matching them to the notions.

Have them get into groups of four and compare their choices.

Ask them to explain the differences between CPD and INSETT and illustrate them with examples.

* 2 students are given the extracts from the articles to read about the notion of INSETT and types of CPD activities. They work on their parts and join the other students while they are still working in groups of four before the group discussion to share the main points.

Хід виконання: Всі студенти (за винятком двох, яким запропоновано працювати індивідуально та прочитати фрагменти методичних статей про поняття післядипломної освіти вчителів та типи безперервного професійного розвитку) працюють у парному режимі. Вони знаходять на картках відповідні характеристики понять, що вивчаються. Далі вони порівнюють свої результати з результатами інших пар за участю тих студентів, які опрацювали методичні статті. Усі разом пояснюють відмінності між поняттями та наводять приклади.

Спосіб контролю: взаємоконтроль.

5. Завдання “Case Study”, спрямоване на розвиток умінь критичного і творчого мислення у професійно-зорієнтованих ситуаціях.

Час виконання: 20 хвилин.

Алгоритм виконання:

Ask the students to split into two groups of six (Group 1 - teachers looking for a solution to their problem, Group 2 - experts in CPD).

Provide each group with the corresponding handout: with six cases - for Group 1, with types of CPD - for Group 2.

Ask the teachers to talk to different experts using the onion technique and then present their 1st / 2nd / 3d choices of types of CPD activity to the group.

Зразок професійно-зорієнтованої ситуації:

“I’ve just graduated from college with a diploma in TEFL. I want to know how to really use my understanding in my teaching and find out ways to progress from here.”

Хід виконання: Студенти утворюють дві групи: групу «вчителів», які шукають рішення професійної проблеми, та групу «експертів» з питань безперервного професійного розвитку. Перша група вивчає професійно-зорієнтовані ситуації (по одній на кожного студента), друга група опрацьовує стислий опис типів безперервного професійного розвитку [5: 11]. Далі «вчителі» консультуються з різними «експертами» та визначаються щодо вибору трьох типів розвитку заради вирішення їхніх професійних проблем. Виконання завдання завершується обговоренням отриманих результатів.

Спосіб контролю: контроль з боку групи.

6. Завдання “Plan for Action”, спрямоване на розвиток умінь педагогічної рефлексії.

Час виконання: 5 хвилин.

Алгоритм виконання:

Have the students individually reflect on what they have learnt in this session.

Ask them to read Henry Ford’s famous words and write three things about planning their own future professional development in response:

“Anyone who stops learning is old, whether at twenty or eighty. Anyone who keeps learning stays young. The greatest thing in life is to keep your mind young.” (Henry Ford)

Хід виконання: Студенти отримують завдання в індивідуальному режимі поміркувати про те, що вони вивчили на цьому практичному занятті. Їм також пропонується прочитати відомий вислів Генрі Форда про важливість навчання у будь-якому та написати йому відповідь про свої плани щодо безперервного професійного розвитку.

Спосіб контролю: індивідуальний з боку викладача.

Якщо робота на всіх етапах практичного заняття була ефективною, студенти усвідомлять потребу у безперервному професійному розвитку та будуть здатні розмежувати поняття післядипломної освіти та безперервного професійного розвитку. У результаті вивчення запропонованого тематичного модуля очікується, що відповідно до поставленої мети та окресленого змісту студенти зможуть визначити власні потреби у професійному розвитку, укласти індивідуальний план професійного розвитку та практикувати педагогічну рефлексію. Підсумковий контроль у межах модулю відбуватиметься через оцінювання укладених студентами індивідуальних планів професійного розвитку. Обов’язковими для такого виду письмової роботи мають бути конкретно сформульовані вимоги виконання її у документі MS Word, наявність рефлексивних міркувань щодо власних потреб у професійному розвитку (обсяг - до 250 слів) та використання різноманітних можливостей та інструментів для професійного розвитку різних рівнів. Критеріями оцінювання обрано: своєчасне виконання завдання у запропонованому форматі (до 10 балів), наявність конструктивної рефлексії (до 20 балів),

ідентифікація власних потреб у професійному розвитку (до 20 балів), обґрунтований вибір відповідних можливостей та інструментів професійного розвитку різних рівнів (до 40 балів), зв'язність письмового тексту (до 10 балів).

Ефективність тематичного модуля «Планування безперервного професійного розвитку» була перевірена на заняттях з методики викладання англійської мови в початковій школі у Житомирському державному університеті імені Івана Франка. Наш досвід роботи у ВЗО доводить, що питання підготовки до БПР має стати невід'ємним компонентом змісту методичної підготовки майбутніх учителів іноземних мов початкової школи в українських університетах, оскільки воно мотивує студентів до постійного вдосконалення власної професійної компетентності, спонукає до творчого саморозвитку в умовах інформаційного суспільства.

Проведене дослідження теоретичних засад і практичного досвіду організації підготовки майбутніх учителів іноземних мов початкової школи до безперервного професійного розвитку уможливило висновок про доцільність раннього ознайомлення студентів з теорією і практикою професійного вдосконалення, оскільки це сприятиме формуванню позитивного, діяльнісно-орієнтованого ставлення майбутніх учителів іноземних мов початкової школи до власного професійного зростання. Перспективу подальших наукових розвідок ми вбачаємо у проведенні порівняльного аналізу ефективності методів і форм безперервного професійного розвитку вчителів іноземних мов початкової школи в освітніх системах країн, що є лідерами за рівнем інформатизації.

Список використаних джерел:

1. Андрієвська В. М. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності : монографія / В. М. Андрієвська. - Х.: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2018. - 308 с.
2. Андрущенко В. П. неперервна професійна освіта : філософія, педагогічні парадигми, прогноз : [монографія] / В. П. Андрущенко, І. Я. Зязюн, В. Г. Кремень та ін.; [за ред. В. Г. Кременя]. - К.: Наук. Думка, 2003. - 853 с.
3. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://kodeksy.com.ua/pro/osvitu/downloadhtm>
4. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 - 2015 роки // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007. - №12. - С. 102 - 123.
5. Самойлюкевич І. В. Неперервний професійний розвиток: фактори і форми // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. - Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. - 2005. - Випуск № 25. - С. 59-61.
6. Самойлюкевич І. В., Волкова О. О. Планування безперервного професійного розвитку як інноваційний компонент змісту методичної підготовки майбутніх учителів іноземних мов // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. - 2015. - Випуск № 4 (82) - С. 87-93.
7. Сбруєва А.А. Тенденції реформування середньої освіти розвинених англomовних країн в контексті глобалізації. - Суми: ВАТ „Сумська обласна друкарня” Видавництво „Козацький Вал”, 2004. - 606 с.
8. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна- 2020» (12.01.2015 №5/2015). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
9. Шкільний вчитель нового покоління. Допроєктне базове дослідження (березень 2013 - березень 2014). - К. : Ленвіт, 2014. - 60 с.
10. Baxter, L.A. and Montgomery B.M. Dialogues and Dialectics. New York: Guilford Press, 1996. - 168 p.
11. Lifelong Learning in the 21st century: the changing roles of educational personnel. Report for discussion at Joint Meeting. - Geneva: International Labour Organization, 200. - 88 p.
12. Nias, J. Changing Times, Changing Identities: Grieving for a Lost Self. / Educational Research and Evaluation: for Policy and Practice. (Ed.) R.G. Burgess. - London: The Falmer Press, 1993. - P. 139-156.
13. Pennington, M. Plenary: Bridging Gaps: A Dialectic Perspective on Teacher Development / IATEFL 2002 York Conference Selections / Ed. by Alan Pulverness. - P. 61-74.